

פ ר ו ט ו ק ו ל
מישיבת ועדה השרים העליונה לענין ירושלים
שהתקיימה ביום ד', י"א בשבט תשכ"ט - 1.1.69
בשעה 9.00

ב כ ח ר : היו"ר - ראש הממשלה ל. אשכול,
השר מ. כצנ'ן
שר החקלאות ח. גבתי
שר הדתות ז. ורהפטיג
שר הפנים ח.מ. שפירא
שר המשפטים י.ש. שפירא
שר הדואר א. ששון

מזכיר הממשלה	מ. ארנון -
משרד האוצר	א. אגמון -
משרד החוץ	ש. הלל -
משרד ראש הממשלה	י. אמיר -
משרד השיכון	מר טנה -
משרד האוצר	מר ירמנס -
משרד האוצר	ר. כרמי -
משרד האוצר	ע. לביא -
משרד האוצר	י. סלומון, עו"ד -
ראש העיר, ירושלים	ט. קולק -
מפק"ל משטרת ישראל	פ. קופץ -
משטרת ישראל	ל. קרן -
מזכיר הועדה	מ. נייר -

(4400) (4400)

סדר היום:

- א. שיקום בית הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד"
- ב. העברת מטת המשטרה לירושלים

א. שיקום בית הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד".

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני פותח את הישיבה.
באחת הישיבות סיפרתי על חליפת המכתבים
שלי עם ידידנו מר סלומון, בדבר בית הכנסת, וסיכמנו בספקות אם עכשיו
הזמן - גם מפאת האמצעים וגם מסיבות אחרות - לבנות זאת מחדש.
מר סלומון הציע לדון על הנושא יחד אתו, והוא גם קיבל על עצמו להשיג
את כל הכספים. רשות הדיבור למר סלומון.

מר י. סלומון:

אני חושב זאת לזכות גדולה לשבת יחד עם ראש הממשלה ושרי ישראל ולדבר בעניין הקמת ה"חורבה" בעיר הכירה שלנו, בעיר העתיקה. אני אומר זאת בכל הרטט וחרדת הקודש שדברים אלה מחייבים. אינני רוצה לדבר על השיר מדוע אני יושב כאן. זה ידוע שלפני 110 שנים, הסבא של הסבא ובנו הקימו את ה"חורבה". ה"חורבה", בסופו של דבר, לא היתה רק בית-כנסת אלא מרכז רוחני דתי של יהדות ישראל והעולם היהודי. ידוע לכם למה שימשה ה"חורבה" אפילו בימינו, מאז תקומת ישראל. הנציב הראשון לישראל סימן את זה כמרכז קדוש ליהדות העולם.

והנה, קרה שהעיר בידינו. ביום שחיי לינו עלו להר הבית, חשבתי שאיש ירושלים ונכד צריך לקחת ביד את העניין ולראות אם אפשר להקים את ה"חורבה" על תילה. הדבר הראשון עליו חשבתי, היה שיקום ה"חורבה" כפי שהיתה. הרוב זוכרים איך היתה. אבל לאט לאט נראה לי שהגענו לימים הרבה יותר הסטוריים, והעמיד לא דורש עוד בית-כנסת בירושלים העתיקה, יש הרבה בתי כנסת, ושצריך לשקם את ה"חורבה" למה שהיא מייצגת וייצגה, וכפי שהיא נראית לכל מי שדברתי עמו. צריך לשקם את ה"חורבה" בצורה כזאת שהיא תשמש כמרכז רוחני.

יש בירושלים מסגד "אל אקצה" וישנו המקום הקדוש לנוצרים. אלה בתי תפילה מרכזיים הנותנים צביון לא-יהודי לירושלים שלנו. השאלה נשאלת: אם עם ישראל לא צריך מקום תפילה מרכזי שייצג בו גם הלאום, המסורת וגבורת ישראל. אינני מדבר כרגע על הכותל המערבי שאי אפשר להשוותו עם משהו בגדלות וסמל. אני חשבתי שיהיה גם מקום שימש להכרתה ולתפילות הודייה. לי נראה שרוח ה"חורבה" צריכה לשכון בבנין חדש. השאלה עומדת: איזה בנין חדש? אני יודע שיש הרבה חולקים על התכנית. יש האומרים שהסבא הסתפק בהקמת ה"חורבה" כפי שהיתה, בנויה בסגנון של אדריכל רוסי, והיתה בה אותה הכותרת שהיתה למקומות קדושים לנצרות.

השאלה הראשונה שאני מציג היא: האם צריך לעשות שחזור של ה"חורבה"? זה דבר קל שאפשר לעשות ולספק סנטימנטים מסוימים, ואולי בראש ובראשונה אלה של המשפחה. אבל אם רוצים שה"חורבה" תשמש למקום מרכזי להכרת נשיאי ישראל ורבני ישראל שהוכתרו בעבר ב"חורבה", לא יהיה מקום לזה במתכונת הקודמת.

השר ורהפטיג רצה לשלב בזה מרכז תורני

ליהדות העולם. אני חושב שה"חורבה" צריכה לעמוד על ראש ההרים. זה צריך להיות במקום רם, מעל הר הבית. מסתבר שה"חורבה" עומדת במקום גבוה (מצביע על המפה). הוא רם ממסגד "אל אקצה".

אני הייתי שותף להקמת בנין הכנסת. השגתי את הכסף מבית רוטשילד. היו תכנונים של אדריכלים שונים, ולדעתי יצא מזה אנדרוגנוס, ולא דבר רם ונשא שמתאים לכנסת ישראל.

כדי למנוע כל אפשרות של ויכוחים ומכרזים בירושלים ומחוץ לירושלים, שאלתי מיהו גדול האדריכלים היהודים בעולם, ואמרו לי שפרופסור קהן מפילדלפיה הוא האיש. הוא הקים דור של אדריכלים. נסעתי לארה"ב כדי להכיר אותו. התפלאתי לשמוע מפיו, אבל כנראה שה"חורבה" ירושלים, אפילו ביהודי הרחוק מאתנו מעורר ניצוץ, והוא נהפך גם לשלהבת. פרופ' קהן אמר שהוא מקבל עליו את התכנון חיסם, חוץ מהוצאותיו השוטפות. הוא היה נלהב כל כך שכבר פעמיים ביקר כאן ויש תכניות ראשונות שתוסברנה לכם. לדעתי התכניות נשגבות. תכניות שיש בהן סטייה רבה מכל מה שאנחנו רואים בעיר העתיקה, כולל בתי כנסת, מסגדים וכנסיות. לדעתי, וגם לדעת אחרים, הדבר משתלב עם הסביבה ומשתלב גם עם המרכז שממנו נכנסים לכותל. אני זוכר את אבי המנוח שהיה לוקח אותי, אחרי תפילה ב"חורבה", אל הכותל. התכנון מביא בחשבון את הדרך אל הכותל, ומשתלב עם הכותל.

אני רוצה לקרוא לפניכם את מכתבו של ראש הממשלה אלי. (קורא המכתב).

אני חושב שאכלוס מזרח ירושלים יבוא אם יהיה מרכז כאן. לכסף יש גבול. בזמנו הקימו את החורבה כאשר כל יהודי נתן "אבן", והיו שותפים בכל העולם.

אני לא הייתי רוצה לבנות את ה"חורבה"

כעוד בית-כנסת. ה"חורבה" לא נחרבה פחות מאשר בית המקדש. ב-1948 היא נחרבה ע"י עבדללה ואנשיו רק מפני שזה סימל את היהדות בעיר העתיקה של ירושלים. ל"חורבה" התנכלו יותר מאשר לכל מקום אחר. ל"חורבה" לא נשאר זכר חוץ מקיר אחד. זה היה מרכז ההגנה מבחינת עם ישראל על העיר העתיקה. התכנית היא להשאיר את האבנים והקירות החריבים במקומם, אבל הם ישמשו ככניסה אל הקודש החדש.

פרופ' קהן הוא איש חזון. אני התפלאתי

לשמוע מיהודי לא ישראלי דברים שאמר. הוא התלהב ורוצה להקדיש את זמנו לכך. הוא רוצה להחזיר את סמל ה"חורבה". לפי תכניתו יש מקום מרכזי שהוא פחות או יותר בגודל שהיתה ה"חורבה". יש שם מקום ל-200 איש לתפילה, ומקום נשאר להרחבה כאשר באים אנשים רבים למעמד מסוים. אני מבקש שתשמעו את דברי האדריכל. גם יהודה טמיר יודע את הדברים יפה. השאלה מכרעת.

אשר לכסף, אני לא קבעתי שזה מוכרח

להבנות מהר. אני יודע על ידידים שמוכנים לתת מליונים. המקום צריך לדבר אל העם, כמו שהכותל המערבי לא נראה בעיני העם כמקום תפילה בלבד, הוא מדבר על המוני העם. גם ה"חורבה" צריכה לדבר אל לב הצעירים ואינני קושר את זה עם שומרי כל המצוות בלבד.

השאלה שיכולה לתמוך היא שאלת

התכנון. יהיה קל מאד למצוא את האדריכלים. יש לי כל מני הצעות. אפילו האדריכל שהקים את האו"ם היה מוכן להקים את ה"חורבה".

אני חושב שזה צריך להבנות בפשטות, בהוד ובמקום ראוי.

אינני דואג לכסף, אני מומחה לגביית כספים... הכסף לא נתבע בזמן הקרוב ביותר, כמובן שהפנסומים קודמים לשיקום ה"חורבה"... צריכה להיות גישה כזאת שלא תפגע במגביות ובדברים אחרים. מה שרצוי, זו הכרעה לגבי המקום והגישה, אם זה צריך להיות ברוח הדברים שנסיתי בקצרה להסביר לכם.

האדריכל כרמי התייצב לצדו של

האדריכל קהן. גם ידו רבה במלאכה. יש לנו גם מודל.

ההכרעה שלכם צריכה להיות שיקום

או עניין אחר לגמרי. אני חושב שמה שהיה אז לא יספיק עוד היום.

איש לא חלם על שיבת ציון שהגענו אליה. צריך לדאוג למילוי שאיפה של הדור הזה לקראת העתיד. אני מצבר על הנצח. אם תחליטו לשקם את ה"חורבה" כפי שהיתה, גמרתם בזה.

שר הפנים ח.מ. שפירא: יש כאן צוות של אדריכלים העוסקים

עכשיו בשיקום העיר העתיקה, ויש

ביניהם אדריכלים מהטובים והחשובים במדינה. אני רוצה לשאול:

האם באו בדברים עם הועדה שמטפלת בזה? האם בית הכנסת הזה ישתלב בעיר העתיקה ובתכנית השיקום של העיר? צריך גם לשמור על רוחה וצביונה של העיר העתיקה. לא רצינו להרוס את מה שיש ולהקים בנינים מפוארים. האם התכנית של פרופ' קהן משתלבת בזה?

י. סמיר:

ההסדר עם הצוות הוא, שבכרוכא היהודי מטפל הצוות שלנו והם בקשר אתם. היו שיחות בנושא הזה. לי אין ספק שאפשר למצוא דרך לשלב את זה. אני יכול להגיד גם בשם של האדריכלים שלנו - לא הבאנו את זה להחלטה כי חשבנו שיש כאן שאלה קודמת - אבל אם יחליטו עקרונית לעשות זאת, אפשר לשלב את הבניין בתכנית.

ט. קולק:

הבאתי את מר קהן להרצות בפני אדריכלים בארץ, והזמנו גם את שר הדתות. הוא הרצה הרצאה מעניינת. בדרך כלל, דעת האדריכלים היא חיובית על התכנית שלו. דובר אז שצריך קודם כל להחליט החלטות פרינציפיות. עד היום לא תכננו מבנים עצומים. לא בנינו בתי כנסת גדולים ומפוארים, לא זה אפיין אותנו. אני משוכנע שאם הבניין יקום, הוא יהיה יפה. עלינו להחליט אם אנחנו רוצים בזה. האם אנחנו רוצים ליצור עוד מוקד שלישי כדי להראות. אינני מביע דעה בעד או נגד, אני רק שואל. זה מוקד בעיר העתיקה שמתחזה - מבחינת גודל ועוצמה - עם שני המרכזים של המוסלמים ושל הנוצרים.

על השאלות האלה צריך לענות. אם עונים עליהם בצורה מסוימת, אפשר למצוא את השילוב לבניין הזה מבחינה ארכיטקטונית, אבל זו בעיה אחרת. ממשלת ישראל צריכה לענות על שלוש שאלות:

א. הסתיה מהמקובלות, שאיננו בונים

בתי כנסת גדולים ומפוארים;

ב. אנחנו יוצרים ע"י כך דבר בעל עוצמה

שלא יורד מהמסגד ומכנסית הקבר. (לזה יש משמעות פוליטית וצריך להחליט אם רוצים בזה);

ג. שעלולה להיות בזה התחרות

במרכזיות של הכותל.

אלה הן השאלות שלדעתנו ממשלת ישראל צריכה להחליט עליהן. רק אחרי זה אפשר, לדעתי, לדבר על האסתטיות של המקום הזה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

כאשר פנה אלי מר סלומון לפני שנה וחצי, אחרי שחרורה של העיר העתיקה,

זה היה לאחר שפורסמו שאנחנו רוצים להתחיל בשיקום ה"חורבה". הוא אמר לי אז כי המשפחה שלו צריכה לעשות זאת. אני שמחתי מאד. אז דובר על שיקום ה"חורבה" כפי שהיתה. הגישה היתה אז, שהיות ובית כנסת זה לא רק עניין של "קלטה שול" ששם מתפללים כמה פעמים בשנה, שזה יהיה בית כנסת ששם מתפללים אלה היושבים במקום. אמרתי שצריך להיות ישוב בעיר העתיקה ובית כנסת כמו ה"חורבה" יהיה גם פונקציונאלי.

התכניות של מר סלומון עלו לאחר שבטגש עם מר קהן. התרשמתי מאד מהמעוף של האדריכל הזה. שמעתי את הדברים וראיתי את התכניות, וגם לי יש ספקות. הספק העיקרי שהבעתי בפני פרופ' קהן היה, שאינני יודע מה אנחנו עומדים לעשות ברחבת הכותל ועם חשיפת הכותל המערבי. הכעיה היא שברחבת הכותל שהיא גדולה מאד, ולאחר החשיפה תשתנה כל הסופוגרפיה שם, איננו יודעים עדיין מה יהיה בדיוק. אנחנו נמצאים עכשיו בשלב של הריסת הבנינים על יד הכותל. חשפנו כבר כ-40 מ' של אורך הכותל, וזה כמעט החצי של הכותל המערבי. אם נלך בדרך זו, ואם נצליח להרוס עוד 18 בתים כדי לחשוף את הכותל כולו, נוכל להחליט בעניין. צריך להשקיע הרבה מחשבה אדריכלית בקשר לחשיפת הכותל. לכן אמרתי לפרופ' קהן שאינני יודע אם הזמן כבר בשל לתכנית כזאת, כי תכנית זו משמעה העברת מרכז המוקד למקום זה, בה בשעה שיתכן שהמוקד העיקרי יהיה במקום אחר, לאו דוקא לגובה אלא לעומק.

לשאלה אם רוצים לעשות מוקד בעיר העתיקה, הרי לא פעם שואלים אותי גם יהודים וגם גויים: איזה עם אתם? זאת העיר העתיקה, זאת הבירה שלכם, פה יש מוקד לנוצרים ולמוסלמים, וליהודים יש רק חורבות. אני בעד זה שיהיה מוקד חדש. השאלה היא איך לשלב את זה. יתכן שצריך להשקיע בזה עוד הרבה מחשבה אדריכלית כדי לשלב את תכניתו של

פרופ' קהן . נדמה לי שאם נאריך את רחבת הכותל בעוד 15 מ', אולי צריך יהיה לשנות. שוחחתי עם כמה אדריכלים. האדריכל של הכותל מוקדם מהתכנית, סהו האדריכל שינברגר.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: השאלה היא לעצם העניין. אנחנו אז אמרנו לדחות את זה לכמה שנים, אולי עוד לא הגיע הזמן לזה. אפשר להזמין שוב את מר קהן ולדבר אתו על הדברים האלה.

שר הדתות ז. ורהפטיג: בשבילי הדבר הראשון הוא איכלוס העיר העתיקה.

השר מ. בגין: כאשר הונחה בפנינו בפעם הראשונה התכנית הגרנדיוזית של בית הכנסת, הבעתי את דעתי - ואני רוצה לשוב ולהביע אותה - כי מוטב לנו לשקם בתנאים החדשים, עם כל התוספות הדרושות, את ה"חורבה". הייתי מבקש את מר סלומון להקדיש תשומת לב לבעיות הבאות גם על רקע דבריו -

אני רוצה להזהיר מפני מפעל עממי של "לבנה-לבנה, אבן-אבן, נדבך-נדבך". כאשר עשו חשבון של קרן היסוד שכל יהודי יתן 5 - 10 דולר, ויש 3 - 4 מיליון יהודים, וזה יתן כמה עשרות דולרים, הרי לא ביה ולא נכרא. הדרך היתה ברבות הימים. אוסף הכספים עצמו יעלה כמה מליונים, וההכנסה זעירה, ולבסוף יתברר שצריך ללכת ליהודי שיתן את התרומה שבה יכנו את חצי הבניין. המפעל של אוסף כספים עממי עלול להמשך שנים רבות. אנחנו בארץ לא צריכים לחפש תחליפים. קלצקין כתב על התחליפים כגולה. בארץ איננו זקוקים לתחליפים. בארץ איננו צריכים לחפש בית כנסת שיהיה תחליף לקדושות הקיימות. שיקומה של ה"חורבה" כפי שהיתה, תסמל את התקומה ואת שובנו לעיר העתיקה. ונבנתה ה"חורבה" על תילה, זה דבר גדול מאד. ישנו הר הבית וישנו הכותל המערבי, ואלה מוקדים אדירים כפי שנוכחנו לדעת גם לגבי הנוער שאיננו מאמין. יש הבדל בין התייחסות ליד הכותל לבין בואם של אנשים להתפלל. אם יעברו תיירים כדי לראות את המקום המפואר, אז יראו בנין מפואר, זה לא יהיה בבחינת התחרות עם שני המקומות האחרים. יש סימן לחורבן ואנחנו שבנו ומתפללים. יש בית-כנסת שייבנה כטהרה כימינו, וזו גדולת עם ישראל. אבל היא תתבטא בבנין גבוה שיעלה על הר הבית? זה לא נראה לי דוקא מבחינה לאומית הסטורית. הסיכום שלי הוא שצריך לשקם את ה"חורבה" וזה יהיה סמל של שובינו לעיר העתיקה.

ר. כרמי:

אני רוצה להתחיל מן השחזור והשיקום.

הארכיטקט קבע את דעתו על השאלה הזאת

גם כן. מה שאני רוצה להגיד, שהרוח של ירושלים ושל העיר העתיקה תישמר. כל מה שאנחנו רואים בעיר קדומה, זה מה שקיים שכבות על שכבות. מי שבא לירושלים בכל ההסטוריה שלה, בא ברוח גדולה ורצה לבטא את רגשותיו. מה שקיים בירושלים, זו תוצאה של אנשים שבאו עם מטען רוחני גדול ורצו להגיד משהו. הם אמרו מה שרצו להגיד ולא שחזרו את מה שהיה קודם. הם אמרו מה שהיה להם להגיד באותו רקע הסטורי. אני לא חושב שההסטוריה שלנו היום היא פחותה מהרקע ההסטורי בזמן אחר. הרקע הזה צריך להיות שמור בעיר העתיקה כמו כל רקע אחר. הבניין הזה הוא תוצאה של הרגשה כזאת. ברגע שהארכיטקט צריך היה להקים את המבנה במקום שהיה קודם או על ידו, הוא היה צריך למצוא איך לייחד את הבניין לסביבה ואיך להקים אותו. לכן הוא חיפש את נקודת המוצא איך לעשות זאת. הוא הרגיש שגם אנשי הצוות שמתכננים את העיר העתיקה מחפשים זאת. גם הכותל וגם הגישה אליו צריכים לקבל את הסימני הארכיטקטוני שלהם. היות וה"חורבה" נמצאת בקצה האחד של הרובע היהודי והכותל נמצא בצד השני, והדרך שתעבור ברובע היהודי אל הכותל, שניהם נמצאים בשני קצוות של חשיבות. כאשר נגשים לתכנן את הדבר הזה, זה כמו התחלה של סמפוניה מסוימת שבפתיחה יש כל הסימנים של הסוף. מהרגע שנכנסים לרובע היהודי במקום העליון שלו, כבר צריכים להכיר את הכותל וצריכה להיות ההרגשה של הכותל, וזאת צריך ליצור.

(מראה מודל) ישנו המבנה עצמו

ולמבנה שתי קליפות חיצונית ופנימית. החוץ בנוי מקירות אבן וקירות אבן אלה הם קירות שהטיפול בהם והטיפול שלהם הוא אותו טפוס כמו הכותל המערבי. הקירות עבים מאד בכניס והולכים ומצטמצמים כלפי מעלה. זה צריך לבטא את הכובד של האבן. מתוך זה נבעה המעטפת החיצונית.

היחס בין הקירות האלה לבתיים שבסביבה

הוא יחס דומה למח שזוכר את המצב של הכותל לפני שעשו את הרחבות, שכל המרחב בין הכותל והבניינים שהיו מסביבו היה 8 מ', וזה יצר אפקט מצוין שאיננו היום והוא חוזר בחזרה. ההרגשה שהיתה לבן אדם על יד הכותל והיא איננה כיום, תהיה בבניין הזה. הארכיטקט בנה לעצמו מודל של כל העיר העתיקה. (מצביע על צלומים). רואים את המודל הזה ורואים את המצב המתוכנן שלו. הוא לקח

בחשבון שיעמיקו את הכותל עד למטה. הנה רחוב היהודים וממנה רחבה בצד אחד של הבנין, והרחבה הזאת נושאת בתוכה את החורבות של החורבה הקיימת, והיא ממש מעין פתיחה של רחוב היהודים. משני הצדדים האחרים של הבנין ישנם בנינים צפופים דומים, ולעומת זה בצד אחר נשארת כיכר גדולה שהפונקציה שלה היא דומה - בדומה לכל חצר שישנה על יד כל בית כנסת ומסביב לכיכר כל הדרך שמובילה אל הכותל המערבי מלווה בבנינים שהוא קורא להם "בתי ספר של הנביאים".

היום - כפי שיכול גם יהודה סמיר

להסביר - הדרך מתוכננת ע"ש הצוות של העיר העתיקה, והבנין הזה מהווה את הסיום של הדרך הזאת. גם אנחנו וגם הצוות הרגשו שכל הרובע היהודי צריך לקבל איזה חשיבות בחוש שדרה מרכזי. לכל דבר יש אל מה להתייחס. אם אין חוש שדרה, הכל מאד גמיש.

אני רוצה לומר כמה מלים בקשר

לפנים של הבנין. הבנין הזה מתפתח, יש לו שלוש מעטפות. ההתפתחות של דבר בתוך דבר, בתוך דבר, זה מה שהוא מאד יהודי. גם הבנין הזה הוא דבר בתוך דבר. הפנים הוא בית תפילה קטן ל-200 - 300 איש. זה דומה לבנין הישן, בערך 15×15 בגובה של 25 מ', אבל הפרופורציות של הבנין הישן נשארו. זה בית התפילה שצריך לשמש בין יום-יום. הפחד שהבנין יהיה ריק איננו נכון, כי התוך של הבנין הוא בסך הכל מיועד ל-250 איש. מי שיהיה פה בפנים יום-יום, לא ירגיש כמו בתוך משהו עצום. מסביב לדבר הזה יש גלריה של הנשים שמקיפה את החלל הזה. בשבתות, כשיש קהל יותר גדול, הקהל תופס את החלקים מתחת לגלריה של הנשים. יש התרחבות שלישית, כאשר באים הרבה מאד אנשים, כאשר תופסים את כל המסגרת של הבנין מסביב. הבסיס של הקירות האלה הוא די גדול ובבסיס יש נישות של 7×8 מ', שבה יכולים להיות צופים. קהן זכר את הדברים שהביאו מאיטליה ומגרמניה למוזיאון, וחשב שאם יביאו דברים נוספים כאלה, אפשר לשים אותם בנישות האלה. כל נישת כזאת, תייצג את התפוצות.

בקשר לחסרים - הבנין מכחוץ הוא אבן

ומבפנים בטון. היות והקירות האלה הם משופעים והאור נופל על הקירות המשופעים של האבן, קהן קורא לזה שהאבן שהיא צהובה כמו הכותל, תקבל קוון זהבהב.

ובבטון שבתוך הבנין הוא רוצה להגיע לגוון כסף, כך שהפנים יהיה כסף והחוץ זהב, למרות שלמעשה זה בנוי מאבן ומבטון, אלא שאלומת האור שתיכנס לבנין תיצור את הגוון של שני הצבעים האלה.

מר הדתות ז. ורהפטיג: אני רוצה לחזור על הערה שהעיתי לפרופ' קהן.

אמרתי שלי בדמה שצריך לקחת בחשבון שמחר ייבנה בית המקדש, וכל דבר שבונים, צריך לבנות בהתחשב בכך שהר הבית יהיה במרכז, וצריך להשאיר זכר לחורבן. כל העיר העתיקה בנויה מסביב להר הבית, כך זה צריך להיות. לכן אם מתכננים שיקום ה"חורבה", הכל צריך להיות תפל להר הבית או תפל לכותל המערבי. אני חושש שהגובה המוצא כאן, בהשוואה להר הבית, יהפוך את ה"חורבה" למרכז ואת הכותל תפל.

מר ר. כרמי: זה אותו הגובה כמו שהיתה ה"חורבה".

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: הכוונה שלי היום היתה לשמוע את מר סלומון ולהחליט בפרינציפ.

שר הפנים ח.מ. שפירא: לפני שנחליט, היה רצוי לשבת עם צוות העובדים על שיקום העיר העתיקה. כדאי לשמוע מה בפיהם. לא הייתי רוצה שהיום כבר נחליט. כדאי לשמוע קודם את דעתם. אני חושב ששום בית-כנסת לא עלול לההפך למתחרה לכותל המערבי. החשש הזה איננו קיים אצלי. יש שיקולים אחרים, אם כדאי לבנות בנין כזה או אולי כדאי לשקם את ה"חורבה" כפי שהיתה. על הדברים האלה נוכל להחליט לאחר שנשמע גם חוות דעתם של הצוות לשיקום העיר העתיקה.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: לא היתה כל הנחה שהיום נחליט. אני חושב שאת השעת שר הפנים נוכל לקבל.

מר י. סלומון: אין כל ספק שאני רואה כאן חלוקי דעות פילוסופיים רציניים. לדעתי, שיקום ה"חורבה" כפי שהיתה, איננו בא בחשבון. יש 56 בתי כנסת שם. השאלה היא אם יש מקום, במקום שהיתה ה"חורבה", למקום גדול יותר. אני חושב שזו תחילת העיר העתיקה, וזה צריך לסמל משהו. אם השאלה היא רק לשקם את ה"חורבה", יש לזה זמן. המקום פונה יפה ע"י הצעות של אנשי

טמיר, אני רואה את זה בפעם העשירית ולבי רוטט. יתכן שמספיק להקים שם אנדרטא. השאלה היא : האם יש להקים דבר נשגב במקום הזה. איש איננו חולק על דברי שר הפנים. כרמי רואה בזה סמפוניה, הוא רואה את זה כהשלמה. לא צריך להטריד את הממשלה בשביל לשקם את ה"חורבה". יש הרבה יהודים טובים והם יטפלו בזה. יימצאו אנשים אשר התפללו בחורבה. המקום החדש דורש אתר הרבה יותר גדול, הוא צנוע, באופן יחסי. אין ספק שהתכנית משתלבת עם דעת השר שפירא. צריך לשאול את האדריכלים הישראליים באיזו מידה זה משתלב וניתן לתקן. הדברים האלה דורשים זמן. ההחלטה בידכם, כיצד אתם רוצים לשקם את ה"חורבה". בינתיים אנחנו שומרים על ה"חורבה" הישנה ואנשים נוהרים לשם. כמובן שאני אהיה שותף לשיקום. יש בעולם היום יהודים טובים שיתנו מליונים, וראשי בתי כנסת מאמריקה רוצים לאמץ את הדבר הזה.

לכן אני מציע שתחליטו אם יש מקום לשקם את ה"חורבה" כפי שהיתה. אם אינכם חושבים כך, צריך לתת הוראה למר טמיר לשמור את המקום ואת האיזור, ואדריכלים יראו אם אפשר לשלב.

באשר לשאלה הכספית, כמה זה צריך לעלות ? אינני יודע, אני חושב שזה צריך לעלות כ-5 מיליון דולר.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: מר כרמי, אתה אמרת שזה בנוי כאילו משלושה מרכזים. האם אפשר להתחיל מן הפנים ואחר-כך להכין את העטיפה השניה ולאחריה את השלישית?

מר ר. כרמי: נראה לי שלא, כי זו שלמות אחת. אבל תשובה על כך אפשר לקבל ממי שהכין את התכנית. יתכן שדעתו תהיה שונה מדעתי. לי נראה שזה לא ניתן.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: לדעתי צריך לקבל את הצעת שר הפנים ולהפגש עם צוות האדריכלים שמטפל בשיקום העיר העתיקה. לאחר מכן אפשר יהיה לסכם את עמדתנו.

מ ח ל י ט י מ : להזמין לישיבה הבאה של הועדה את חברי הצוות המטפל בתכנון ובשיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה, ולשמוע את חוות דעתם על תכנית הקמת בית-הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד" - כפי שהוצע ע"י מר י. סלומון.

ב. העברת מטה המשטרה לירושלים.

שר המשטרה א. ששון: ביקשתי להעלות את הסעיף זה כדי למסור לוועדה על הנעשה עד עכשיו, מה הקשיים בקשר לבצוע ההעברה. אני מבקש את המפקח הכללי לפתוח.

מר ב. קופל: הבעיה מתחלקת לשניים.

1. העברת חלק ממשרדי המטה הארצי לירושלים;
 2. בעית העובדים של המטה הארצי.
- אלה שתי בעיות נפרדות לחלוטין.

אשר להעברת חלק ממשרדי המטה לירושלים, הוחלט לבנות מה שהיה מיועד כשעתו לבית-חולים ירדני, בהתאמה, פחות או יותר, כדי שנוכל להכניס לשם חלק מן המטה הארצי, כ-20% - 25%. היתר צריך להקים מן היסוד, והתוספת הזאת תכלול את יתר המשרדים, וכל זה מהווה בעתיד הנראה לעין יחידה אחת שתכיל את כל המטה הארצי. כאשר לחלק שהוחלט לבנותו, אנחנו עומדים בפני סיומו ונוכל להעביר את אותו חלק של המשרד שהוחלט עליו, ב-1.4.69.

השר העכיר אלינו הערת ראש הממשלה באשר לאי-מהירות מספקת של החלק הזה, הייתי מבקש שמר קרן יסביר את החלק הזה.

אני מביע לחלק הקשה, וזה העברת האנשים. יש כמה וכמה סיבות באשר להעברת המשפחות של החלק הקטן הזה שצריך להכנס למשרדים האלה. בינתיים אין דירות. צריך להיות ידוע גם שעובדי המטה הארצי בחלקם אלה אנשים עומדים על סף פרישה או מתקרבים לכך. רובם אנשים בגיל די גבוה יחסית, ואנשים שכבר גידלו ילדים וכדי שיעברו לירושלים צריך לתת להם תמריצים. התמריצים שנקבעו

בשעתו, על מנת לתת לאנשים אפשרות לרכוש דירות, ערכם היום פחות משום שחלה התיקרות בדירות בירושלים. עד שהדירות תהיינה מוכנות אני מניח שהתמריץ הזה עוד יקטן כי מחיר הדירות עלול לעלות עד אז. כדי שאנשים אלה ירצו לעבור צריך שהתמריצים יהיו כאלה שהם ירצו לעשות את הצעד הזה.

אנחנו מציעים - על דעתו של השר -

שתוקצינה דירות-שרד או אחרות לאותם האנשים. אם תהיינה דירות כאלה אנחנו נוכל לאלץ אותם לעבור.

אלה שיעברו, אפילו זמנית, יתכן שחלקם ישאר בירושלים ואחרים יחזרו ויבואו אחרים במקומם. מתוך הנחה כזאת נוכל להעביר חלק גדול מהמשפחות לירושלים ולהשיג את המטרה.

ברגע שאנחנו מעבירים את המטה לירושלים,

יהיו אנשים אשר יצטרכו לנסוע הלוך ושוב מדי יום ביומו לתל-אביב. זה לא יוסיף ליכולת העבודה ויגרום בודאי במשך הזמן לקשיים שנובעים מהעובדה הזאת. חלק מהאנשים ימצא מקום עבודה אחר במשטרה או מחוצה לה. מצב זה יימשך מהרגע שנעבור עם חלק מהמטה לירושלים, עד שתהיינה דירות.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני מציע לא לדבר על העבר אלא על העתיד ולא נבוא בטענות על העבר.

שר המשטרה א. שרון: לפנינו בעיה של העברת האנשים. יש חשש

שבסופו של דבר נצטרך לבקש מהמטה הארצי

שלא לעבור ב-1.4. כדי להחזיק את המטה הארצי בדרכים, שאנשים יבואו בבוקר ויחזרו בערב לתל-אביב, צריכה העבודה לסבול. התמריצים שנקבעו בזמנו היו טובים מאד לפני 6 חודשים, עכשיו השתנו הדברים.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: כמה - לפי הכנין שבניתם - אפשר להעביר? יש גם אנשים שגרים בהרצליה ונוסעים

עכשיו לתל-אביב.

מר (ב) קופל:

רובם גרים בתל-אביב וחלקם בסביבות
תל-אביב. יש 200 עובדים שבשלג הקרוב

צריכים לעבור לירושלים.

מר טנה:

יש דירות. אני מוכן להעמיד לרשות המטה
הארצי של המשטרה היום, בפברואר - מרץ

76 דירות במערב ירושלים. מחיר הדירות נע סביב 40,000 ל"י.

יש כ-200 דירות עבור פקידים מועברים, בעיקר בשביל המטה הארצי,

במזרח ירושלים. הדירות האלה תהיינה מוכנות באוקטובר, ויש גם

הסוענים שההיינה מוכנות עוד לפני כן, באוגוסט-ספטמבר. אנחנו

לא העלינו את המחיר של דירות בירושלים. המחיר הסופי של דירה

בעלת שטח של 87 מ"מ, הוא 46 אלף ל"י. מחיר דירה של 100 מ"מ

יהיה 52 אלף ל"י. המחירים הם כפי שהודענו. לעומת המחירים של

דירות בירושלים הרי אלה "מציאות". אנחנו נותנים הלואות כדלקמן:

15000 מכספי התקציב, 10000 מהבנק ו-4500 ל"י מענק, ועוד 7500 ל"י

הלואה עומדת. זאת אומרת: 37,000 ל"י זה מימון התשלום השוטף.

לא יהיה תשלום גבוה מ-200 - 220 ל"י לחודש. מי שנכנס לשירות

של 46 אלף ל"י צריך לשלם 10,000 ל"י בערך. מי שמוכר את דירתו

בתל-אביב יקבל הרבה יותר בשבילה שם. מי שרוצה להכנס לדירה

שעולה 52,000 ל"י, צריך לשלם 15,000 ל"י במזומן. אני רק רוצה

לבקש שיגידו לנו בזמן הקרוב ביותר, כי על כל דירה בירושלים

יש 4 מועמדים, ואם אנחנו רוצים לתת את הדירות הראשונות בירושלים למשטרה

אני יודע שאנחנו פוגעים בעולים החדשים שמחכים לדירות בירושלים.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אתה אומר שבספטמבר - אוקטובר תוכל

להעמיד לרשותם את הדירות הצריך. המחיר

שאתם תובעים איננו גבוה יותר ממה שחשבתם אז. אתה אומר שאלה שימכרו

את דירותיהם במקום שיש להם דירות, יקבלו יותר כסף. אז קיימת הבעיה

מה יהיה עד אוקטובר. יש 76 דירות בפברואר-מרץ.

מר טנה:

לפני יום ההעברה של המטה הארצי תהיינה

76 דירות מוכנות.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: לדעתי לא צריך להבהל מזה שמספר חדשים יבואו בכל יום ויחזרו. צריך להתחיל להעביר את האנשים הנה. ביום שלא יסעו, ישארו במלון.

שר המשטרה א. ששון: אם כך, המטה הארצי איננו עובד כי הוא כדרכים. האם הנסיעות תהיינה על חשבון שעות העבודה שלהם?

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: לא! אפשר להגיע מתל-אביב לירושלים בשעה. בנינו לא בכדי שעד אוקטובר לא יהיו אנשים במזרח ירושלים.

שר המשטרה א. ששון: גם באוקטובר זה לא יהיה מוכן. השוטרים לא יהיו מסוגלים לשלם 200 ל"י לחודש.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני מציע שתשב ועדה מטעם המשטרה כיחד עם טנה ועם מי שהוא מהאוצר ויבדקו את הדברים. 76 דירות כבר ישנן.

שר המשטרה א. ששון: רציתי לשתף את הועדה הזאת במצב כדי שיראו את הקשיים. האם הועדה שאתה מציע צריכה להחליט על דירות שרד?

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: זה ענין של האוצר והשיכון.

שר המשפטים י. ש. שפירא: ברור שפה צריך לעלות כסף. אני חושב שחוסר טיפול במרוכז יעלה הרבה כסף. אומר לנו מר טנה ש-76 דירות תהיינה מוכנות בפברואר. אני מציע שבדירות אלה יוכלו אנשים ללון ולא יצטרכו לנסוע מדי יום ביומו. המשפחות תבואנה הנה כאשר תהיינה דירות מוכנות במזרח ירושלים. כשבת יסעו הביתה, או יסעו פעמיים בשבוע הביתה. גם אני גרתי כאן 6-7 חודשים בסרם היתה לי דירה.

שמענו מטנה שאין התיקרות בירושלים
במה שנוגע לדירות שהוא מעמיד לרשותם. השאלה היא: מה עם הדירות
שלהם שם? אני חושב שמשרד השיכון צריך לקחת על עצמו עוד תפקיד,
באופן מרוכז לתת את העזרה כדי לחסל את הדירות שלהם שם. יש שם
קופצים רבים על הדירות והן עולות ביוקר רב. זה איננו נכון שבתל-
אביב הדירות יותר זולות מאשר בירושלים. דירות שרד לא צריך לתת.
חדר שרד לחצי שנה או 9 חודשים, עד שתהיה הדירה מוכנה, זה אפשר
לתת. אין לנו תקציב לדירות שרד, אבל מגוראים זמניים אפשר לתת.
כאשר יצאו שם, זה יחייב טיוד ואולי צבע פה ושם.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני מציע לתת בינתיים ל-76 מפשחות את
הדירות המוכנות.

שר המשפטים י.ש. שפירא: אני מעוניין שהם יגורו במזרח ירושלים
ולא במערבה.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: ידענו שאנחנו בונים את המשרדים המרכזיים
ושוטרים יעברו הנה ותהיה כעיה של
שיכון. רצינו שהם ישתכנו במזרח. יש 76 דירות במקום אחר ולא
במזרח. אני אומר לתת, לפי שעה, ל-76 מפשחות את הדירות והן
תעבורנה לירושלים. אחר-כך נציע להם לעבור למזרח. תהיה שאלה
של העברת חפצים ממערב למזרח, נראה אז.

מר א. אגמון: נוכל לתת להם אופציה, אם הם ירצו
לעבור ממערב למזרח, יעברו כאפריל
למערב העיר ויגורו בשכירות במזרח במשך 6 חודשים, ואז יעברו למזרח.

מר ב. קופל: חלק מהאנשים יאמרו שנשאר להם שירות של
2 - 3 שנים ולא ירצו לעבור לירושלים.
הם יבקשו דירה זמנית בירושלים, ובאותו זמן ישכירו את דירתם בתל-אביב.
צריך לתת כמה אפשרויות.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני חוזר להצעת. אני סומך על ועדה של שלושה אנשים: נציג המטרה, נציג השיכון ונציג האוצר, שתדון בפרטים. נראה קודם את 76 המשפחות כאן. טוב ששמענו את הבעיות. צריך לבקש את ההסכמה, כל מה שהיא עושה, שתעשה מהר...

שר המטרה א. ששון: אני מציע להקים ועדה שתבדוק את העניין.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אין מה לבדוק.

שר המטרה א. ששון: אם לא מגלים סבלנות אי אפשר לעשות דבר. יש לנו עניין עם 200 משפחות, וכעבור שנה או שנתיים יהיו לנו עוד 400 משפחות. אם לא נגלה סבלנות, לא נגיע לזה. ב-1.4 לא נגיע לשום דבר. אי אפשר לדרוש ממשפחה שמסודרת לעבור לכמה חודשים למערב ירושלים ואחר-כך למזרח ירושלים. אלה אנשי מטרה שעבדו במשך שנים רבות במטרה, משכורתם לא גבוהה, יש להם ילדים ונשים עובדות. זו בעיה לא כל כך פשוטה. לכן אני מציע שאותה ועדה תבדוק את המצב.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אם לא יוכלו לבצע, יבואו ויגידו לנו שאי אפשר לבצע. את זה קבענו לפני שנה. החלטנו אז שאנחנו מעבירים את המשרדים המרכזיים. שמענו על הבעיות. אני רוצה לראות את 76 המשפחות בדירות שישנן. יתכן שהדירות ימצאו חן בעיניהם והם ירצו להשאר שם.

שר המשפטים י.ש. שפירא: האוצר צריך ללכת לקראתם במה שנוגע להעברה.

מר א. אגמון: היתה ועדה וכל ההצעות של המטרה נתקבלו.

שר המטרה א. ששון: אם לא יושג הסכם, יובא העניין לממשלה.

שר המשפטים י.ש. שפירא: מדוע לא יבוא לידי הסכם?

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אם לא יבואו לידי הסכם, לא ישמרו את זה בטוה.

שר המשטרה א. ששון:
אתה לא בא במגע עם השוטרים ועם האנשים.
אתה לא מכיר את הבעיות שלהם. עד עכשיו
העברנו שאלונים כדי לדעת כמה אנשים החליטו לעבור, והתברר ש-4 מתוך
700 איש רוצים לעבור.

צריך להבין שיש לאנשים קשיים.

השר מ. בגין:
ברור שבשלב זה לא ימכרו את דירותיהם
בשפלה, אבל בשכירות מוקטנת אפשר להם
לגור שם.

שר המשטרה א. ששון:
אני מסכים להצעת שר המשפטים שלפי שעה
יגורו ב-76 הדירות האלה ויחזרו בסוף
השבוע לתל-אביב.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: הועדה שתקום תבדוק מה יותר טוב.

שר המשפטים י.ש. שפירא:
אני מציע שלועדה יצורף נציג משרד
העבודה. אני מבין שחלק רציני של העניין
זו עבודת הנשים. צריך מי שהוא לטפל גם בצד זה של העניין.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: צרפו להם את כל מי שאתם רוצים. ידענו
אז שיכול להיות שיתברר שאף אחד לא ירצה
לעבור. צריך לבדוק מה לעשות. יש 76 דירות במערב העיר, אני מציע
שבינתיים יעבירו 76 משפחות לשם. צריך לבוא לקראתם בכל מני דברים.
אולי צריך לתת להם אפשרות לגור שם עם אופציה לעבור אחר-כך למזרח
העיר. יש לי יסוד לחשוב שזה מדרכם של בני אדם שיחשבו שאפשר
להתפרק קצת ...

חס וחלילה!

מר @. קופל:

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: צריך לקחת בחשבון את הדירות שלהם.
אם יתברר שיש אנשים שגרים בדירות

משטריות, הם ימכרו שם ויתנו להם פה דירות. בכל אופן, יש
76 דירות ויחליטו מה לעשות.

מחליטים: להקים ועדה שתבדוק את בעית הדיור ובעיות
אחרות שהתעוררו בעקבות העברת מטה המשטרה

לירושלים.

הרכב הועדה: נציג המשטרה - יו"ר, נציג משרד האוצר, נציג משרד
השיכון, נציג משרד העבודה.

הישיבה נעולה.

פ ר ו ט ו ק ו ל
מישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
שהתקיימה ביום ד', י"א בטבת תשכ"ט - 1.1.69
בשעה 9.00

היו"ר - ראש הממשלה ל. אשכול,

נ י כ ח ר :

השר מ. בגין
שר החקלאות ח. גבתי
שר הדתות ז. ורהפטיג
שר הפנים ח.מ. שמירא
שר המשפטים י.ש. שמירא
שר הדואר א. ששון

מזכיר הממשלה	מ. ארנון -
משרד האוצר	א. אגמון -
משרד החוץ	ש. הלל -
משרד ראש הממשלה	י. גמיר -
משרד הטיכון	מר טנה -
משרד האוצר	מר ירמנס -
ישראל א	ר. כרמי -
משרד האוצר	ע. לביא -
ישראל א	י. סלומון, עו"ד -
ראש העיר, ירושלים	ט. קולק -
מפכ"ל משרדת ישראל (ישראל א)	פ. קופל -
משרדת ישראל	ג. קרן -
מזכיר הועדה	מ. ניר -

סדר היום:

- א. שיקום בית הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד"
- ב. העברת מטה המשרדה לירושלים

א. שיקום בית הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד".

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני פותח את הישיבה.
באחת הישיבות סיפרתי על חליפת הסכתבים
שלי עם ידידנו מר סלומון, בדבר בית הכנסת, וסיכמנו בספקות אם עכשיו
הזמן - גם מפאת האמצעים וגם מסיבות אחרות - לבנות זאת מחדש.
מר סלומון הציע לדון על הנושא יחד אתו, והוא גם קיבל על עצמו להשיג
את כל הכספים. רשות הדיבור למר סלומון.

מר י. סלומון:

אני חושב זאת לזכות גדולה לשבת יחד עם ראש הממשלה ושרי ישראל ולדבר בענין הקמת ה"חורבה" בעיר הבירה שלנו, בעיר העתיקה. אני אומר זאת ככל הרטט וחרדת הקודש שדברים אלה מחייבים. אינני רוצה לדבר על השיר מדוע אני יושב כאן. זה ידוע שלפני 110 שנים, הסבא של הסבא ובנו הקימו את ה"חורבה". ה"חורבה", בסופו של דבר, לא היתה רק בית-כנסת אלא מרכז רוחני דתי של יהדות ישראל והעולם היהודי. ידוע לכם למה שימשה ה"חורבה" אפילו בימינו, מאז תקומת ישראל. הנציב הראשון לישראל סימן את זה כמרכז קדוש ליהדות העולם.

והנה, קרה שהעיר בידינו. ביום שחיילינו עלו להר הכית, חשבתי שאיש ירושלים ונכד צריך לקחת ביד את הענין ולראות אם אפשר להקים את ה"חורבה" על תילה. הדבר הראשון עליו חשבתי, היה שיקום ה"חורבה" כפי שהיתה הרוב זוכרים איך היתה. אבל לאט לאט נראה לי שהגענו לימים הרבה יותר הסטוריים, והעתיד לא דורש עוד בית-כנסת בירושלים העתיקה, יש הרבה בתי כנסת, ושצריך לשקם את ה"חורבה" למה שהיא מייצגת וייצגה, וכפי שהיא נראית לכל מי שדברתי עמו. צריך לשקם את ה"חורבה" בצורה כזאת שהיא תשמש כמרכז רוחני.

יש בירושלים מסגד "אל אקצה" וישנו המקום הקדוש לנוצרים. אלה בתי תפילה מרכזיים הנוחנים צביון לא-יהודי לירושלים שלנו. השאלה נשאלת: אם עם ישראל לא צריך מקום תפילה מרכזי שייצג בו גם הלאום, המסורת וגבורת ישראל. אינני מדבר כרגע על הכותל המערבי שאי אפשר להשוותו עם משהו בגדלות וסמל. אני חשבתי שיהיה גם מקום שימש להכתרה ולתפילות הודייה. לי נראה שרוח ה"חורבה" צריכה לשכון בבנין חדש. השאלה עומדת: איזה בנין חדש? אני יודע שיש הרבה חולקים על ההכנית. יש האומרים שהסבא הסתפק בהקמת ה"חורבה" כפי שהיתה, בנויה בסגנון של אדריכל רוסי, והיתה בה אותה הכותרת שהיתה למקומות קדושים לנצרות.

השאלה הראשונה שאני מציג היא: האם צריך לעשות שתזור של ה"חורבה"? זה דבר קל שאפשר לעשותו ולספק סנטימנטים מסוימים, ואולי בראש ובראשונה אלה של המשפחה. אבל אם רוצים שה"חורבה" תשמש למקום מרכזי להכתרת נשיאי ישראל ורכני ישראל שהוכתרו בעבר ב"חורבה", לא יהיה מקום לזה במתכונת הקודמת.

השר ורהפטיג רצה לשלב בזה מרכז תורני

ליהדות העולם. אני חושב שה"חורבה" צריכה לעמוד על ראש ההרים.
זה צריך להיות במקום רם, מעל הר הבית. מסתבר שה"חורבה" עומדת
במקום גבוה (מצביע על המפה). הוא רם ממסגד "אל אקצה".

אני הייתי שותף להקמת בנין הכנסת.
השגתי את הכסף מבית רוטשילד. היו תכנונים של אדריכלים שונים,
ולדעתי יצא מזה אנדרוגנוס, ולא דבר רם ונשא שמתאים לכנסת ישראל.

כדי למנוע כל אפשרות של ויכוחים
ומכרזים בירושלים ומחוץ לירושלים, שאלתי מיהו גדול האדריכלים
היהודים בעולם, ואמרו לי שפרופסור קהן מפילדלפיה הוא האיש.
הוא הקים דור של אדריכלים. נסעתי לארה"ב כדי להכיר אותו.
התפלאתי לשמוע מפיו, אבל כנראה שה"חורבה" ירושלים, אפילו כיהודי
הרחוק סאתנו מעורר ניצוץ, והוא נהפך גם לשלהבת. פרופ' קהן
אמר שהוא מקבל עליו את התכנון חנם, חוץ מהוצאותיו השוטפות.
הוא היה נלהב כל כך שכבר פעמיים ביקר כאן ויש תכניות ראשונות
שמוסברנה לכם. לדעתי התכניות נשגבות. תכניות שיש בהן סטיה
רבה מכל מה שאנחנו רואים בעיר העתיקה, כולל בתי כנסת, מסגדים
וכנסיות. לדעתי, וגם לדעת אחרים, הדבר משתלב עם הסביבה ומשתלב
גם עם המרכז שממנו נכנסים לכותל. אני זוכר את אבי המנוח שהיה
לוקח אותי, אחרי תפילה ב"חורבה", אל הכותל. התכנון מביא בחשבון
את הדרך אל הכותל, ומשתלב עם הכותל.

אני רוצה לקרוא לפניכם את מכתבו של
ראש הממשלה אלי. (קורא המכתב).

אני חושב שאכלוס מזרח ירושלים יבוא
אם יהיה מרכז כאן. לכסף יש גבול. בזמנו הקימו את החורבה כאשר
כל יהודי נתן "אבן", והיו שותפים בכל העולם.

אני לא הייתי רוצה לבנות את ה"חורבה"

כעוד בית-כנסת. ה"חורבה" לא נחרבה פחות מאשר בית המקדש.
ב-1948 היא נחרבה ע"י עבדללה ואנשיו רק מפני שזה סימל את היהדות
בעיר העתיקה של ירושלים. ל"חורבה" התנכלו יותר מאשר לכל מקום
אחר. ל"חורבה" לא נשאר זכר חוץ מקיר אחד. זה היה מרכז ההגנה
מבחינת עם ישראל על העיר העתיקה. התכנית היא להשאיר את האבנים
והקירות החריבים במקומם, אבל הם ישמשו כניסה אל הקודש החדש.

פרופ' קהן הוא איש חזון. אני התפלאתי

לשמוע מיהודי לא ישראלי דברים שאמר. הוא התלהב ורוצה להקדיש את זמנו לכך. הוא רוצה להחזיר את סמל ה"חורבה". לפי תכניתו יש מקום מרכזי שהוא פחות או יותר בגודל שהיתה ה"חורבה". יש שם מקום ל-200 איש לתפילה, ומקום נשאר להרחבה כאשר באים אנשים רבים למעמד מסוים. אני מבקש שתשמעו את דברי האדריכל. גם יהודה טמיר יודע את הדברים יפה. השאלה מכרעת.

אשר לכסף, אני לא קבעתי שזה מוכרח

להבנות מהר. אני יודע על ידידים שמוכנים לתת מליונים. המקום צריך לדבר אל העם, כמו שהכותל המערבי לא נראה בעיני העם כמקום תפילה בלבד, הוא מדבר על המוני העם. גם ה"חורבה" צריכה לדבר אל לב הצעירים ואינני קושר את זה עם שומרי כל המצוות בלבד.

השאלה שיכולה לעמוד היא שאלת

התכנון. יהיה קל מאד למצוא את האדריכלים. יש לי כל מני הצעות. אפילו האדריכל שהקים את האו"ם היה מוכן להקים את ה"חורבה".

אני חושב שזה צריך להבנות בפשטות, בהוד ובמקום ראוי.

אינני דואג לכסף, אני מומחה לגביית כספים... הכסף לא נתבע בזמן הקרוב ביותר, כמובן שהפנסומים קודמים לשיקום ה"חורבה"... צריכה להיות גישה כזאת שלא תפגע במגביות ובדברים אחרים. מה שרצוי, זו הכרעה לגבי המקום והגישה, אם זה צריך להיות כרוח הדברים שנסיתי בקצרה להסביר לכם.

האדריכל כרמי התייצב לצדו של

האדריכל קהן. גם ידו רכה במלאכה. יש לנו גם מודל.

ההכרעה שלכם צריכה להיות שיקום

או עניין אחר לגמרי. אני חושב שמה שהיה אז לא יספיק עוד היום. איש לא חלם על שיבת ציון שהגענו אליה. צריך לדאוג למילוי שאיפה של הדור הזה לקראת העתיד. אני מצבר על הנצח. אם תחלישו לשקם את ה"חורבה" כפי שהיתה, גמרתם בזה.

יש כאן צוות של אדריכלים העוסקים

שר הפנים ח.מ. שפירא:

עכשיו בשיקום העיר העתיקה, ויש

ביניהם אדריכלים מהשובים והחשובים במדינה. אני רוצה לשאול:

האם באו בדברים עם הועדה שמטפלת בזה? האם בית הכנסת הזה ישתלב בעיר העתיקה ובתכנית השיקום של העיר? צריך גם לשמור על רוחה וצביונה של העיר העתיקה. לא רצינו להרוס את מה שיש ולהקים בניינים מפוארים. האם התכנית של פרופ' קהן משתלבת בזה?

י. סטיר:

ההסדר עם הצוות הוא, שבכרוכט היהודי מטפל הצוות שלנו והם בקשר אתם. היו שיהות בנושא הזה. לי אין ספק שאפשר למצוא דרך לשלב את זה. אני יכול להגיד גם בשם של האדריכלים שלנו - לא הבאנו את זה להחלטה כי חשבנו שיש כאן שאלה קודמת - אבל אם יחליטו עקרונית לעשות זאת, אפשר לשלב את הבניין כתכנית.

ט. קולק:

הבאתי את מר קהן להרצות בפני אדריכלים כארץ, והזמנו גם את שר הדתות. הוא הרצה הרצאה מעניינת. בדרך כלל, דעת האדריכלים היא חיובית על התכנית שלו. דובר אז שצריך קודם כל להחליט החלטות פרינציפיות. עד היום לא תכננו מבנים עצומים. לא בנינו בתי כנסת גדולים ומפוארים, לא זה אפיין אותנו. אני משוכנע שאם הבניין יקום, הוא יהיה יפה. עלינו להחליט אם אנחנו רוצים בזה. האם אנחנו רוצים ליצור עוד מוקד שלישי כדי להראות. אינני מביע דעה בעד או נגד, אני רק שואל. זה מוקד בעיר העתיקה שמתאחד - מבחינת גודל ועוצמה - עם שני המרכזים של המוסלמים ושל הנוצרים.

על השאלות האלה צריך לענות. אם עונים עליהם בצורה מסוימת, אפשר למצוא את השילוב לבפנין הזה מבחינה ארכיטקטונית, אבל זו בעיה אחרת. ממשלת ישראל צריכה לענות על שלוש שאלות:

א. הטטיה מהמקובלות, שאיננו בונים

בתי כנסת גדולים ומפוארים;

ב. אנחנו יוצרים ע"י כך דבר בעל עוצמה

שלא יורד מהמסגד ומכנסית הקבר. (לזה יש משמעות פוליטית וצריך להחליט אם רוצים בזה);

ג. שעלולה להיות כזה התחרות

במרכזיות של הכותל.

אלה הן השאלות שלדעתנו ממשלת ישראל צריכה להחליט עליהן. רק אחרי זה אפשר, לדעתי, לדבר על האסתטיות של המקום הזה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

כאשר פנה אלי מר סלומון לפני שנה וחצי, אחרי שהורה של העיר העתיקה,

זה היה לאחר שפרסמנו שאנחנו רוצים להתחיל כשיקום ה"חורבה". הוא אמר לי אז כי המשפחה שלו צריכה לעשות זאת. אני שמחתי מאד. אז דובר על שיקום ה"חורבה" כפי שהיתה. הגישה היתה אז, שהיות ובית כנסת זה לא רק עניין של "קלטה שול" ששם מתפללים כמה פעמים בשנה, שזה יהיה בית כנסת ששם מתפללים אלה היושבים במקום. אמרתי שצריך להיות ישוב בעיר העתיקה ובית כנסת כמו ה"חורבה" יהיה גם פונקציונאלי.

התכניות של מר סלומון עלו לאחר שנפגש עם מר קהן. התרשמתי מאד מהמעוף של האדריכל הזה. שמעתי את הדברים וראיתי את התכניות, וגם לי יש ספקות. הספק העיקרי שהכעתי בפני פרופ' קהן היה, שאינני יודע מה אנחנו עומדים לעשות ברחבת הכותל ועם חשיפת הכותל המערבי. הבעיה היא שברחבת הכותל שהיא גדולה מאד, ולאחר החשיפה תשתנה כל הסופוגרפיה שם, איננו יודעים עדיין מה יהיה בדיוק. אנחנו נמצאים עכשיו בשלב של הריסת הבניינים על יד הכותל. חשפנו כבר כ-40 מ' של אורך הכותל, וזה כמעט החצי של הכותל המערבי. אם נלך בדרך זו, ואם נצליח להרוס עוד 18 בתים כדי לחשוף את הכותל כולו, נוכל להחליט בעניין. צריך להשקיע הרבה מחשבה אדריכלית בקשר לחשיפת הכותל. לכן אמרתי לפרופ' קהן שאינני יודע אם הזמן כבר בשל לתכנית כזאת, כי תכנית זו משמעה העברת מרכז המוקד למקום זה, בה בשעה שיתכן שהמוקד העיקרי יהיה במקום אחר, לאו דוקא לגובה אלא לעומק.

לשאלה אם רוצים לעשות מוקד בעיר העתיקה, הרי לא פעם שואלים אותי גם יהודים וגם גויים: איזה עם אתם? זאת העיר העתיקה, זאת הבירה שלכם, פה יש מוקד לנוצרים ולמוסלמים, וליהודים יש רק חורבות. אני בעד זה שיהיה מוקד חדש. השאלה היא איך לשלב את זה. יתכן שצריך להשקיע בזה עוד הרבה מחשבה אדריכלית כדי לשלב את תכניתו של

פרופ' קהן . נדמה לי שאם נאריך את רחבת הכותל בעוד 15 מ', אולי צריך יהיה לשנות. שוחחתי עם כמה אדריכלים. האדריכל של הכותל מוקדם מהתכנית, שהו האדריכל שינברגר.

היו"ר ראש הממשלה ל, אשכול: השאלה היא לעצם העניין. אנחנו אז אמרנו לדחות את זה לכמה שנים, אולי עוד לא הגיע הזמן לזה. אפשר להזמין שוב את מר קהן ולדבר אתו על הדברים האלה.

שר הדתות ז. ורהפטיג: כשבילי הדבר הראשון הוא איכלוס העיר העתיקה.

השר מ. כגין: כאשר הונחה בפנינו בפעם הראשונה התכנית הגרנדיוזית של בית הכנסת, הבעתי את דעתי - ואני רוצה לשוב ולהביע אותה - כי מוטב לנו לשקט בתנאים החדשים, עם כל התוספת הדרושה, את ה"חורבה". הייתי מבקש את מר סלומון להקדיש תשומת לב לבעיות הכאוח גם על רקע דבריו -

אני רוצה להזהיר מפני מפעל עממי של "לכנה-לכנה, אכן-אכן, נדבך-נדבך". כאשר עשו חשבון של קרן היסוד שכל יהודי יתן 5 - 10 דולר, ויש 3 - 4 מיליון יהודים, וזה יתן כמה עשרות דולרים, הרי לא ביה ולא נכרא. הדרך היתה אחרת ברבות הימים. אוסף הכספים עצמו יעלה כמה מליונים, ומהכנסה זעירה, ולבסוף יתברר שצריך ללכת ליהודי שיתן את התרומה שבה יבנו את חצי הבניין. המפעל של אוסף כספים עממי עלול להמשך שנים רבות. אנחנו בארץ לא צריכים לחפש תחליפים. קלצקין כתב על התחליפים בגולה. בארץ איננו זקוקים לתחליפים. בארץ איננו צריכים לחפש בית כנסת שיהיה תחליף לקדושות הקיימות. שיקומה של ה"חורבה" כפי שהיתה, תסמל את התקומה ואת שובנו לעיר העתיקה. ונבנתה ה"חורבה" על תילה, זה דבר גדול מאוד. ישנו הר הבית וישנו הכותל המערבי, ואלה מוקדים אדירים כפי שנוכחנו לדעת גם לגבי הנוער שאיננו טאמין. יש הבדל בין התייחסות ליד הכותל לבין בואם של אנשים להתפלל. אם יעברו תיירים כדי לראות את המקום המפואר, אז יראו בנין מפואר, זה לא יהיה בבחינת התחרות עם שני המקומות האחרים. יש סימן לחורבן ואנחנו שבנו ומתפללים. יש בית-כנסת שייבנה במהרה בימינו, וזו גדולת עם ישראל. אבל היא חתבטא בבנין גבוה שיעלה על הר הבית? זה לא נראה לי דוקא מבחינה לאומית הסטורית. הסיכום שלי הוא שצריך לשקם את ה"חורבה" וזה יהיה סמל של שובנו לעיר העתיקה.

ר. כרמי:

אני רוצה להתחיל מן השחזור והשיקום.

הארכיטקט קבע את דעתו על השאלה הזאת

גם כן. מה שאני רוצה להגיד, שהרות של ירושלים ושל העיר העתיקה תישמר. כל מה שאנחנו רואים בעיר ~~שחורה~~, זה מה שקיים שכבות על שכבות. מי שבא לירושלים בכל ההסטוריה שלה, בא ברוח גדולה ורצה לבטא את רגשותיו. מה שקיים בירושלים, זו תוצאה של אנשים שבאו גם מטען רוחני גדול ורצו להגיד משהו. הם אמרו מה שרצו להגיד ולא שחזרו את מה שהיה קודם. הם אמרו מה שהיה להם להגיד באותו רקע הסטורי. אני לא חושב שההסטוריה שלנו היום היא פחותה מהרקע ההסטורי בזמן אחר. הרקע הזה צריך להיות שמור בעיר העתיקה כמו כל רקע אחר. הבנין הזה הוא תוצאה של הרגשה כזאת. ברגע שהארכיטקט צריך היה להקים את המבנה במקום שהיה קודם או על ידו, הוא היה צריך למצוא איך לייחד את הבנין לסביבה ואיך להקים אותו. לכן הוא חיפש את נקודת המוצא איך לעשות זאת. הוא הרגיש שגם אנשי הצוות שמתכננים את העיר העתיקה מתפשים זאת. גם הכותל וגם הגישה אליו צריכים לקבל את המימד הארכיטקטוני שלהם. היות וה"חורבה" נמצאת בקצה האחד של הרובע היהודי והכותל נמצא בצד השני, והדרך שתעבור ברובע היהודי אל הכותל, שניהם נמצאים בשני קצוות של חשיבות. כאשר נגשים לתכנן את הדבר הזה, זה כמו התחלה של סמפוניה מסוימת שבפתיחה יש כל הסימנים של הסוף. מהרגע שנכנסים לרובע היהודי במקום העליון שלו, כבר צריכים להכיר את הכותל וצריכה להיות ההרגשה של הכותל, וזאת צריך ליצור.

(מראה מודל) ישנו המבנה עצמו

ולמבנה שתי קליפות חיצונית ופנימית. החוץ בנוי מקירות אבן וקירות אבן אלה הם קירות שהטיפול בהם והטיפול שלהם הוא אותו טפוס כמו הכותל המערבי. הקירות עבים מאד בבסיס והולכים ומצטמצמים כלפי מעלה. זה צריך לבטא את הכובד של האבן. מתוך זה נבעה המעטפת החיצונית.

היחס בין הקירות האלה לבתים שבסביבה

הוא יחס דומה למא שזוכר את המצב של הכותל לפני שעשו את הרחבות, שכל המרחב בין הכותל והבנינים שהיו מסביבו היה 8 מ', וזה יצר אפקט מצוין שאיננו היום והוא חוזר בחזרה. ההרגשה שהיתה לבן אדם על יד הכותל והיא איננה כיום, תהיה בבנין הזה. הארכיטקט בנה לעצמו מודל של כל העיר העתיקה. (מצביע על צלומים). רואים את המודל הזה ורואים את המצב המתוכנן שלו. הוא לקח

בחשבון שיעמיקו את הכותל עד למטה. הנה רחוב היהודים ומסגרת
רחבה בצד אחד של הבנין, והרחבה הזאת נושאת כתוכה את החורבות
של החורבה הקיימת, והיא ממש מעין פתיחה של רחוב היהודים.
משני הצדדים האחרים של הבנין ישנם בנינים צפופים דומים, ולעומת
זה בצד אחר נשארת כיכר גדולה שהפונקציה שלה היא דומה - בדומה
לכל חצר שישנה על יד כל בית כנסת ומסביב לכיכר כל הדרך שמובילה
אל הכותל המערבי מלווה בבנינים שהוא קורא להם "בתי ספר של
הנביאים".

היום - כפי שיכול גם יהודה סמיר

להסביר - הדרך מתוכננת ע"פ הצוות של העיר העתיקה, והבנין
הזה מהווה את הסיום של הדרך הזאת. גם אנחנו וגם הצוות הרגשו
שכל הרובע היהודי צריך לקבל איזה חשיכות בחוש שדרה מרכזי.
לכל דבר יש אל מה להתייחס. אם אין חוש שדרה, הכל מאד גמיש.

אני רוצה לומר כמה מלים בקשר

לפנים של הבנין. הבנין הזה מתפתח, יש לו שלוש מעטפות. ההתפתחות
של דבר בתוך דבר, בתוך דבר, זה מה שהוא מאד יהודי. גם הבנין הזה
הוא דבר בתוך דבר. הפנים הוא בית תפילה קטן ל-200 - 300 איש.
זה דומה לבנין הישן, בערך 15×15 בגובה של 25 מ', אבל הפרופורציות
של הבנין הישן נשארו. זה בית התפילה שצריך לשמש כבנין יום-יומי.
הפחד שהבנין יהיה ריק איננו נכון, כי התוך של הבנין הוא בסך הכל
מיועד ל-250 איש. מי שיהיה פה בפנים יום-יום, לא ירגיש כמו בתוך
משהו עצום. מסביב לדבר הזה יש גלריה של הנשים שמקיפה את החלל
הזה. בשבתות, כשיש קהל יותר גדול, הקהל תופס את החלקים מתחת
לגלריה של הנשים. יש התרחבות שלישית, כאשר באים הרבה מאד אנשים,
כאשר תופסים את כל המסגרת של הבנין מסביב. הבסיס של הקירות האלה
הוא די גדול ובבסיס יש נישות של 7×8 מ', שבה יכולים להיות
זופים. קהן זכר את הדברים שהביאו מאיטליה ומגרמניה למוזיאון,
וחשב שאם יביאו דברים נוספים כאלה, אפשר לשים אותם בנישוק האלה.
כל נישת כזאת, תייצג את התפוצות.

בקשר לחמרים - הבנין מכחול הוא אבן

ומבפנים בטון. היות והקירות האלה הם משופעים והאור נופל על
הקירות המשופעים של האבן, קהן קורא לזה שהאבן שהיא צהובה כמו
הכותל, תקבל קוון זהבהב.

ובבטון שבתוך הבנין הוא רוצה להגיע לגוון כסף, כך שהפנים יהיה כסף והחוץ זהב, לטרות שלמעשה זה בנוי מאבן ומבטון, אלא שאלומת האור שתיכנס לבנין תיצור את הגוון של שני הצבעים האלה.

שר הדתות ז. ורהפטיג: אני רוצה לחזור על הערה שהעיתי לפרופ' קהן.

אמיתי שלי נדמה שצריך לקחת בחשבון שמחר

ייבנה בית המקדש, וכל דבר שבונים, צריך לבנות בהתחשב בכך שהר הבית יהיה במרכז, וצריך להשאיר זכר לחורבן. כל העיר העתיקה בנויה מסביב להר הבית, כך זה צריך להיות. לכן אם מתכננים שיקום ה"חורבה", הכל צריך להיות תפל להר הבית או תפל לכותל המערבי. אני חושש שהגובה המוצא כאן, בהשוואה להר הבית, יהפוך את ה"חורבה" למרכז ואת הכותל תפל.

מר ר. כרמי: זה אותו הגובה כמו שהיתה ה"חורבה".

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: הכוונה שלי היום היתה לשמוע את מר סלומון ולהחליט בפרינציפ.

שר הפנים ח.מ. שפירא: לפני שנחליט, היה רצוי לשבת עם צוות

העובדים על שיקום העיר העתיקה. כדאי

לשמוע מה כפיהם. לא הייתי רוצה שהיום כבר נחליט. כדאי לשמוע קודם את דעתם. אני חושב ששום בית-כנסת לא עלול לההפך למתחרה לכותל המערבי. החשש הזה איננו קיים אצלי. יש שיקולים אחרים, אם כדאי לבנות בנין כזה או אולי כדאי לשקם את ה"חורבה" כפי שהיתה. על הדברים האלה נוכל להחליט לאחר שנשמע גם חוות דעתם של הצוות לשיקום העיר העתיקה.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: לא היתה כל הנחה שהיום נחליט. אני חושב שאת ש השעת שר הפנים נוכל לקבל.

מר י. סלומון: אין כל ספק שאני רואה כאן חלוקי דעות

פילוסופיים רציניים. לדעתי, שיקום ה"חורבה"

כפי שהיתה, איננו בא בחשבון. יש 56 בתי כנסת שם. השאלה היא אם

יש מקום, במקום שהיתה ה"חורבה", למקום גדול יותר. אני חושב

שזו תחילת העיר העתיקה, וזה צריך לסמל משהו. אם השאלה היא רק

לשקם את ה"חורבה", יש לזה זמן. המקום פונה יפה ע"י הצוות של אנשי

טמיר, אני רואה את זה בפעם העשירית ולבי רוטט. יתכן שמטפיק להקים שם אנדרטא. השאלה היא : האם יש להקים דבר נשגב במקום הזה. איש איננו חולק על דברי שר הפנים. כרמי רואה בזה סמפוניה, הוא רואה את זה כהשלמה. לא צריך להטריד את הממשלה בשביל לשקם את ה"חורבה". יש הרבה יהודים טובים והם יטפלו בזה. יימצאו אנשים אשר התפללו בחורבה. המקום החדש דורש אתר הרבה יותר גדול, הוא צנוע, כאופן יחסי. אין ספק שהתכנית משתלבת עם דעת השר שפירא. צריך לשאול את האדריכלים הישראליים באיזו מידה זה משתלב וניתן לתקן. הדברים האלה דורשים זמן. ההחלטה בידיכם, כיצד אתם רוצים לשקם את ה"חורבה". בינתיים אנחנו שומרים על ה"חורבה" הישנה ואנשים נוהרים לשם. כמובן שאני אהיה שותף לשיקום. יש בעולם היום יהודים טובים שיתנו מליונים, וראשי בתי כנסת מאמריקה רוצים לאמץ את הדבר הזה.

לכן אני מציע שתחליטו אם יש מקום לשקם את ה"חורבה" כפי שהיתה. אם אינכם חושבים כך, צריך לתת הוראה לטר טמיר לשמור את המקום ואת האיזור, ואדריכלים יראו אם אפשר לשלב.

באשר לשאלה הכספית, כמה זה צריך לעלות ? אינני יודע, אני חושב שזה צריך לעלות כ-5 מיליון דולר.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: מר כרמי, אתה אמרת שזה בנוי כאילו משלושה מרכזים. האם אפשר להתחיל מן הפנים ואחר-כך להכין את העטיפה השנייה ולאחריה את השלישית?

מר ר. כרמי:

נראה לי שלא, כי זו שלמות אחת. אבל תשובה על כך אפשר לקבל ממי שהכין את התכנית. יתכן שדעתו תהיה שונה מדעתי. לי נראה שזה לא ניתן.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: לדעתי צריך לקבל את הצעת שר הפנים ולהפגש עם צוות האדריכלים שמטפל בשיקום העיר העתיקה. לאחר מכן אפשר יהיה לסכם את עמדתנו.

פ ה ל י ט י מ : להזמין לישיבה הבאה של הועדה את חברי הצוות המטפל בתכנון ובשיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה, ולשמוע את חוות דעתם על תכנית הקמת בית-הכנסת "חורבת רבי יהודה החסיד" - כפי שהוצע ע"י מר י. סלומון.

ב. העברת מטה המשטרה לירושלים.

שר המשטרה א. ששון: ביקשתי להעלות את הסעיף זה כדי למסור לוועדה על הנעשה עד עכשיו, מה הקשיים בקשר לבצוע ההעברה. אני מבקש את המפקח הכללי לפתוח.

מר ב. קופל: הבעיה מתחלקת לשניים.
1. העברת חלק ממשרדי המטה הארצי לירושלים;
2. כעית העובדים של המטה הארצי.
אלה שתי בעיות נפרדות לחלוטין.

אשר להעברת חלק ממשרדי המטה לירושלים, הוחלט לבנות מה שהיה מיועד בשעתו לבית-חולים ירדני, בהתאמה, פחות או יותר, כדי שנוכל להכניס לשם חלק מן המטה הארצי, כ-20% - 25%. היתר צריך להקים מן היסוד, והתוספת הזאת תכלול את יתר המשרדים, וכל זה מהווה בעתיד הנראה לעין יחידה אחת שתכיל את כל המטה הארצי. באשר לחלק שהוחלט לבנותו, אנחנו עומדים בפני סיומו ונוכל להעביר את אותו חלק של המשרד שהוחלט עליו, ב-1.4.69.

השר העכיר אלינו הערת ראש הממשלה באשר לאי-מהירות מספקת של החלק הזה, הייתי מבקש שמר קרן יסביר את החלק הזה.

אני מגיע לחלק הקשה, וזה העברת האנשים. יש כמה וכמה סיבות באשר להעברת המשפחות של החלק הקטן הזה שצריך להכנס למשרדים האלה. בינתיים אין דירות. צריך להיות ידוע גם שעובדי המטה הארצי בחלקם אלה אנשים העומדים על סף פרישה או מתקרבים לכך. רובם אנשים בגיל די גבוה יחסית, ואנשים שכבר גידלו ילדים וכדי שיעברו לירושלים צריך לתת להם תמריצים. התמריצים שנקבעו

בשעתו, על מנת לתת לאנשים אפשרות לרכוש דירות, ערכם היום פחות משום שחלה התיקרות בדירות בירושלים. עד שהדירות תהיינה מוכנות אני מניח שהתמריץ הזה עוד יקטן כי מחיר הדירות עלול לעלות עד אז. כדי שאנשים אלה ירצו לעבור צריך שהתמריצים יהיו כאלה שהם ירצו לעשות את הצעד הזה.

אנחנו מציעים - על דעתו של השר - שתוקצינה דירות-שרד או אחרות לאותם האנשים. אם תהיינה דירות כאלה אנחנו נוכל לאלץ אותם לעבור.

אלה שיעברו, אפילו זמנית, יתכן שחלקם ישאר בירושלים ואחרים יחזרו ויבואו אחרים במקומם. מתוך הנחה כזאת נוכל להעביר חלק גדול מהמספרות לירושלים ולהשיג את המטרה. ברגע שאנחנו מעבירים את המטה לירושלים, יהיו אנשים אשר יצטרכו לנסוע הלך ושוב מדי יום ביומו לתל-אביב. זה לא יוסיף ליכולת העבודה ויגרום כודאי במשך הזמן לקשיים שנובעים מהעובדה הזאת. חלק מהאנשים ימצא מקום עבודה אחר כמטרה או טחוצה לה. מצב זה ימשך מהרגע שנעבור עם חלק מהמטה לירושלים, עד שתהיינה דירות.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני מציע לא לדבר על העבר אלא על העתיד ולא נבוא בטענות על העבר.

שר המטרה א. ששון: לפנינו בעיה של העברת האנשים. יש חשש שבסופו של דבר נצטרך לבקש מהמטה הארצי שלא לעבור ב-1.4. כדי להחזיק את המטה הארצי בדרכים, שאנשים יבואו בבוקר ויחזרו בערב לתל-אביב, צריכה העבודה לסבול. התמריצים שבקבעו בזמנו היו טובים מאד לפני 6 חודשים, עכשיו השתנו הדברים.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: כמה - לפי הבגין שבניתם - אפשר להעביר? יש גם אנשים שגרים בהרצליה ונוסעים

עכשיו לתל-אביב.

מר א. קופל:

רובם גרים בתל-אביב וחלקם בסביבות
תל-אביב. יש 200 עובדים שבשלב הקרוב

צריכים לעבור לירושלים.

מר טנה:

יש דירות. אני מוכן להעמיד לרשות המטה
הארצי של המשטרה היום, בפברואר - מרץ

76 דירות במערב ירושלים. מחיר הדירות נע סביב 40,000 ל"י.
יש כ-200 דירות עבור פקידים מועבדים, בעיקר בשביל המטה הארצי,
במזרח ירושלים. הדירות האלה תהיינה מוכנות באוקטובר, ויש גם
הטוענים שתהיינה מוכנות עוד לפני כן, באוגוסט-ספטמבר. אנחנו
לא העלינו את המחיר של דירות בירושלים. המחיר הסופי של דירה
בעלת שטח של 87 מ"מ, הוא 46 אלף ל"י. מחיר דירה של 100 מ"מ
יהיה 52 אלף ל"י. המחירים הם כפי שהודענו. לעומת המחירים של
דירות בירושלים הרי אלה "מציאות". אנחנו נותנים הלואות כדלקמן:
15000 מכספי התקציב, 10000 מהבנק ו-4500 ל"י מענק, ועוד 7500 ל"י
הלואה עומדת. זאת אומרת: 37,000 ל"י זה מימון התשלום השוטף.
לא יהיה תשלום גבוה מ-200 - 220 ל"י להודש. מי שנכנס לדירה
של 46 אלף ל"י צריך לשלם 10,000 ל"י בערך. מי שמוכר את דירתו
בתל-אביב יקבל הרבה יותר בשבילה שם. מי שרוצה להכנס לדירה
שעולה 52,000 ל"י, צריך לשלם 15,000 ל"י במזומן. אני רק רוצה
לבקש שיגידו לנו בזמן הקרוב ביותר, כי על כל דירה בירושלים
יש 4 מועמדים, ואם אנחנו רוצים לתת את הדירות הראשונות בירושלים למשטרה,
אני יודע שאנחנו פוגעים בעולים החדשים שמחכים לדירות בירושלים.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אתה אומר שבספטמבר - אוקטובר תוכל

להעמיד לרשותם את הדירות שצריך. המחיר
שאתם תובעים איננו גבוה יותר מזה שחשבתם אז. אתה אומר שאלה שימכרו
את דירותיהם במקום שיש להם דירות, יקבלו יותר כסף. אז קיימת הבעיה
מה יהיה עד אוקטובר. יש 76 דירות בפברואר-מרץ.

מר טנה:

לפני יום ההעברה של המטה הארצי תהיינה
76 דירות מוכנות.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: לדעתי לא צריך להבהל מזה שמספר חדשים יבואו ככל יום ויחזרו. צריך להתחיל להעביר את האנשים הנה. ביום שלא יסעו, ישארו במלון.

שר המשטרה א. ששון: אם כך, המטה הארצי איננו עובד כי

הוא בדרכים. האם הנסיעות תהיינה

על חשבון שעות העבודה שלהם?

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: לא! אפשר להגיע מתל-אביב לירושלים בשעה. בנינו לא בכדי שעד אוקטובר לא יהיו אנשים במזרח ירושלים.

גם באוקטובר זה לא יהיה מוכן.

שר המשטרה א. ששון:

השוטרים לא יהיו משוגלים לשלם

200 ל"י לחודש.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני מציע שתשב ועדה מטעם המשטרה ביחד עם סנה ועם מי שהוא מהאוצר ויבדקו את הדברים. 76 דירות כבר ישנן.

רציתי לשתף את הועדה הזאת במצב כדי

שר המשטרה א. ששון:

שיראו את הקשיים. האם הועדה שאתה

מציע צריכה להחליט על דירות שרד?

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: זה ענין של האוצר והשיכון.

ברור שפה צריך לעלות כסף. אני חושב

שר המשפטים י.ש. שפירא:

שהוסר טיפול במרוכז יעלה הרכה כסף.

אומר לנו מר סנה ש-76 דירות תהיינה מוכנות בפברואר. אני מציע שבדירות אלה יוכלו אנשים ללון ולא יצטרכו לנסוע מדי יום ביומו. המשפחות תבואנה הנה כאשר תהיינה דירות מוכנות במזרח ירושלים. בשבת יסעו הביתה, או יסעו פעמיים בשבוע הביתה. גם אני גרתי כאן 6-7 חודשים בטרם היתה לי דירה.

שמענו מסנה שאין התיקרות בירושלים
במה שנוגע לדירות שהוא מעמיד לרשותם. השאלה היא: מה עם הדירות
שלהם שם? אני חושב שמשרד השיכון צריך לקחת על עצמו עוד תפקיד,
כאופן מרוכז לתת את העזרה כדי לחסל את הדירות שלהם שם. יש שם
קופצים רבים על הדירות והן עולות ביוקר רב. זה איננו נכון שבתל-
אביב הדירות יותר זולות מאשר בירושלים. דירות שרד לא צריך לתת.
הזר שרד לחצי שנה או 9 חודשים, עד שתהיה הדירה מוכנה, זה אפשר
לתת. אין לנו תקציב לדירות שרד, אבל מגורחים זמניים אפשר לתת.
כאשר יצאו משם, זה יחייב סיווד ואולי צבע פה ושם.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני מציע לתת בינתיים ל-76 מפשחות את
הדירות המוכנות.

שר המשפטים י.ש. שפירא: אני מעוניין שהם יגורו במזרח ירושלים
ולא במערבה.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: ידענו שאנחנו בונים את המשרדים המרכזיים
ושוטרים יעברו הנה ותהיה בעיה של
שיכון. רצינו שהם ישתכנו במזרח. יש 76 דירות במקום אחר ולא
במזרח. אני אוטר לתת, לפי שעה, ל-76 מפשחות את הדירות והן
תעבורנה לירושלים. אחר-כך נציע להם לעבור למזרח. תהיה שאלה
של העברת הפצים ממערב למזרח, נראה אז.

מר א. אגמון: נוכל לתת להם אופציה, אם הם ירצו
לעבור ממערב למזרח, יעברו באפריל
למערב העיר ויגורו בשכירות גמולה במשך 6 חודשים, ואז יעברו למזרח.

מר צ. קופל: חלק מהאנשים יאמרו שנשאר להם שירות של
2 - 3 שנים ולא ירצו לעבור לירושלים.
הם יבקשו דירה זמנית בירושלים, ובאותו זמן ישכירו את דירתם בתל-אביב.
צריך לתת כמה אפשרויות.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אני חוזר להצעת. אני סומך על ועדה של שלוש אנשים: נציג המטרה, נציג השיכון

ונציג האוצר, שתדון בפרטים. נראה קודם את 76 המשפחות כאן.

טוב ששמענו את הבעיות. צריך לבקש את

ההסתוריה, כל מה שהיא עושה, שתעשה מהר...

שר המטרה א. ששון: אני מציע להקים ועדה שתבדוק את העניין.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אין מה לבדוק.

שר המטרה א. ששון: אם לא מגלים סבלנות אי אפשר לעשות דבר.

יש לנו עניין עם 200 משפחות, וכעבור

שנה או שנתיים יהיו לנו עוד 400 משפחות. אם לא נגלה סבלנות, לא נגיע

לזה. ב-1.4 לא נגיע לשום דבר. אי אפשר לדרוש ממטרה שמסודרת

לעבור לכמה חודשים למערב ירושלים ואחר-כך למזרח ירושלים. אלה

אנשי מטרה שעבדו במשך שנים רבות במטרה, משכורתם לא גבוהה, יש

להם ילדים ובנים עובדים. זו בעיה לא כל כך פשוטה. לכן אני מציע

שאותה ועדה תבדוק את המצב.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אם לא יוכלו לבצע, יבואו ויגידו לנו

שאי אפשר לבצע. את זה קבענו לפני שנה.

החלטנו אז שאנחנו מעבירים את המשרדים המרכזיים. שמענו על הבעיות.

אני רוצה לראות את 76 המשפחות כדירות שישנן. יתכן שהדירות ימצאו חן

בעיניהם והם ירצו להשאר שם.

שר המשפטים י.ש. שפירא: האוצר צריך ללכת לקראתם כמה שנוגע להעברה.

מר א. אגמון: היתה ועדה וכל ההצעות של המטרה נתקבלו.

שר המטרה א. ששון: אם לא יושג הסכם, יובא העניין לממשלה.

שר המשפטים י.ש. שפירא: מדוע לא יבוא לידי הסכם?

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: אם לא יבואו לידי הסכם, לא ישמרו את זה בסוד.

שר המשטרה א. ששון:
אתה לא בא במגע עם השוטרים ועם האנשים.
אתה לא מכיר את הכעיות שלהם. עד עכשיו
העברנו שאלונים כדי לדעת כמה אנשים החליטו לעבור, והתברר ש-4 מתוך
700 איש רוצים לעבור.

צריך להבין שיש לאנשים קשיים.

השר מ. בנין:
ברור שבשלב זה לא ימכרו את דירותיהם
בשפלה, אבל בשכירות מוקטנת אפשר להם
לגור שם.

שר המשטרה א. ששון:
אני מסכים להצעת שר המשפטים שלפי שעה
יגורו ב-76 הדירות האלה ויתזרו בסוף
השבוע לתל-אביב.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: הועדה שתקום תבדוק מה יותר טוב.

שר המשפטים י. ש. שפירא:
אני מציע שלועדה יצורף נציג משרד
העבודה. אני מבין שחלק רציני של העניין
זו עבודת הנשים. צריך מי שהוא לספל גם כצד זה של העניין.

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: צרפו להם את כל מי שאתם רוצים. ידענו
אז שיכול להיות שיתברר שאף אחד לא ירצה
לעבור. צריך לבדוק מה לעשות. יש 76 דירות במערב העיר, אני מציע
שפינתים יעבירו 76 משפחות לשם. צריך לבוא לקראתם בכל מני דברים.
אולי צריך לתת להם אפשרות לגור שם עם אופציה לעבור אחר-כך למזרח
העיר. יש לי יסוד לחשוב שזה מזרחה של בני אדם שיחשבו שאפשר
להתפרק קצת ...

חס וחלילה!

מר @ קופל:

היו"ר ראש הממשלה ל. אשכול: צריך לקחת בחשבון את הדירות שלהם.
אם יתברר שיש אנשים שגרים בדירות

משטריות, הם ימכרו שם ויתנו להם פה דירות. בכל אופן, יש
76 דירות ויחליטו מה לעשות.

מ ח ל י ט י מ : להקים ועדה שתבדוק את כעית הדיור ובעיות
אחרות שהתעוררו בעקבות העברת מטה המשטרה

לירושלים.

הרכב הועדה: נציג המשטרה - יו"ר, נציג משרד האוצר, נציג משרד
השיכון, נציג משרד העבודה.

הישיבה נעולה.